

Відповідні теоретичні положення можуть бути покладені в основу визначення категорії «право на захист» у широкому розумінні.

Таким чином, право на захист доцільно розуміти як конституційне право, що визначає та фіксує ступінь свободи правомірної поведінки і полягає в можливості носія такого права самостійно здійснювати юридично значущі активні дії при настанні певних умов з метою відновлення порушеного права чи інтересу.

Список літератури: 1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 2. Органи державної влади України : монографія / за ред. В. Ф. Погорілка. – К., 2002. – С. 189. 3. Комзюк А.Т. Адміністративна юстиція України : навч. посіб. для юрид. вузів і фак. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – Х., 2008. 4. Комзюк А.Т. Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – К. : Прецедент, 2007. – 613 с. 5. Тertyшников В. И. Гражданский процесс : курс лекций / В. И. Тertyшников. – Х., 2001. – С. 72. 6. Кодекс адміністративного судочинства України : за станом на 25 груд. 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. 7. Вукот М. А. Природа права на судову захисту и гражданское судопроизводство / М. А. Вукот // Теория и практика права на судову захисту и её реализацию в гражданском процессе. – Саратов : СГУ, 1991. – С. 3. 8. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Юрид. думка, 2007. – 992 с. 9. Підлубна Т. М. Право на захист цивільних прав та інтересів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Т. М. Підлубна. – К., 2009. – 20 с. 10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листоп. 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. 11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдато́ва Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) : за станом на 16 листоп. 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

Надійшла до редколегії 14.12.2009

УДК [342.565.4:339.543](477)

В. О. Єльцов

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Досліджено практику застосування судами законодавства про порушення митних правил, на підставі аналізу відповідних нормативно-правових актів та практики їх застосування визначено проблеми у правовому регулюванні відповідних відносин та запропоновано заходи щодо покращення практики правозастосування та узгодження законодавства.

***

Исследована практика применения судами законодательства о нарушении таможенных правил, на основании анализа соответствующих нормативно-правовых актов и практики их применения определены проблемы в правовом регулировании соответствующих отношений и предложены меры по улучшению практики правоприменения и согласования законодательства.

***

The courts practice of using legislation on customs rules' violation is researched. The problems in legal regulation of appropriate relations are determined and measures directed on practice improvement in the sphere of legislation enforcement and concordance are offered on the basis of appropriate normative and legal acts analysis and practice of its using.

Правове регулювання адміністративної відповідальності за порушення митного законодавства, удосконалення правових норм, що регламентують попередження митних правопорушень, зростання ролі митних органів, їх взаємодія з іншими правоохоронними органами протягом тривалого часу привертала увагу науковців. Варто зазначити, що розвиток економічної активності населення України, різке посилення міграційних процесів та гуманітарних зв'язків, міжнародного туризму, у тому числі і його комерційних різновидів, а також розбалансованість економіки, прозорість кордонів, спад виробництва та прогресуюче зростання цін призвели до падіння життєвого рівня населення і, як наслідок, втягнення значної частини громадян у протиправне переміщення товарів через митний кордон України. Із зростанням кількості правопорушень у митній сфері змінюються зміст і характер неадекватної поведінки громадян. У зв'язку з цим особливою актуальності сьогодні набувають питання кваліфікації порушень митних правил і адміністративних правопорушень, що посягають на нормальну діяльність митних органів, а також проблеми законності притягнення судами громадян до адміністративної відповідальності. Зміцнення законності в країні, у свою чергу, передбачає підвищення вимог до обґрунтованості й справедливості застосування заходів державного примусу до порушників норм митного законодавства.

На жаль, сьогодні цим важливим проблемам, від вирішення яких залежить подальше удосконалення митного законодавства і практики його застосування, присвячені лише поодинокі наукові праці, що розкривають окремі історичні аспекти митної справи, розглядаються теоретичні та організаційно-правові основи митної діяльності (В. Б. Авер'янов, С. С. Алексєєв, О. М. Бандурка, Д. М. Бахрах, А. С. Васильєв, Є. В. Додін, С. В. Ківалов, В. Т. Комзюк, А. І. Педешко, В. К. Шкарупа та ін.). Проте багато аспектів цієї проблеми залишаються вивченими не в повній мірі; крім того,

практичні проблеми застосування судами законодавства про порушення митних правил залишилися поза увагою вчених.

Порушення митного законодавства України охоплюють широке коло діянь. Такі порушення, якщо вони не становлять значної суспільної небезпеки і не є, відповідно, злочинами, митне законодавство визначає як адміністративні, а тому вони тягнуть за собою адміністративну відповідальність.

Конфіскація є одним із видів покарання особи за вчинене ним правопорушення. Таке покарання передбачено за вчинення як злочинів, так і адміністративних правопорушень. В рамках даної статті буде розглянуто правові проблеми застосування конфіскації як виду адміністративного стягнення за вчинення адміністративного правопорушення у вигляді порушення митних правил (ст. 340 Митного кодексу України) та практику правозастосування в цій сфері.

Відповідно до ст. 29 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), «конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду. Конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України» [1].

Таким чином, законодавець не виключає можливості конфіскації об'єкта не у власника. Зокрема Митний кодекс України (далі – МКУ) у ст. 326 передбачає, що конфіскація як стягнення за порушення митних правил полягає у примусовому вилученні відповідних предметів і безоплатній передачі їх у власність держави. Такими предметами можуть бути безпосередні предмети порушення митних правил, товари зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю, транспортні засоби, що використовувалися для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України [2].

Окремі науковці висловлювали пропозиції щодо обмеження застосування конфіскації. Так, пропонувалося в ст. 29 КУпАП встановити обмеження на застосування конфіскації до посадових осіб, оскільки власниками відповідних предметів є не вони, а юридичні особи, яких вони представляють. Причому ці юридичні особи можуть бути і державними підприємствами; конфіскація в цих випадках взагалі неможлива, тому що зазначені предмети в цьому разі перебувають у державній власності, конфіскація якої є безглуздом [3].

Частина 2 ст. 326 МКУ передбачає: «Конфіскація товарів, транспортних засобів ... застосовується незалежно від того, чи є ці

товари, транспортні засоби власністю особи, яка вчинила правопорушення». Деякі науковці пояснюють таке положення специфічною, підкреслено фіскальною природою митної конфіскації. Це також підтверджується тим, що в разі неможливості конфіскувати товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил, з осіб, які вчинили такі правопорушення, стягується вартість зазначених товарів, транспортних засобів. Такий підхід до справи не притаманний адміністративно-правовій конфіскації [4, с. 86].

Подібні положення законодавства подекуди є цілком виправданими, обґрунтованими і на практиці дозволяють створювати ефективні механізми боротьби з порушеннями митних правил. Однак у цій сфері є певні проблеми та колізії процесуального характеру.

Так, відповідно до ст. 38 КУпАП, «адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до цього Кодексу підвідомчі суду (судді)».

Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до цього Кодексу чи інших законів підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через три місяці з дня його виявлення».

Таким чином, законодавець не передбачає існування можливості прийняття рішення про накладення стягнення після закінчення строків для прийняття такого рішення. У такому випадку повинна бути винесена постанова про закриття справи у зв'язку із закінченням строків притягнення до відповідальності на підставі ст. 248, 284 КУпАП.

Необхідно звернути увагу на те, що, відповідно до ч. 1 ст. 284 КУпАП, у справі про адміністративне правопорушення орган (посадова особа) виносить одну з таких постанов:

- 1) про накладення адміністративного стягнення;
- 2) про застосування заходів впливу (для неповнолітніх правопорушників);
- 3) про закриття справи.

Подібне положення міститься в ст. 391 МКУ: «У справі про порушення митних правил митний орган або суд (суддя), що розглядає справу, виносить одну з таких постанов:

- 1) про проведення додаткової перевірки;
- 2) про накладення адміністративного стягнення;
- 3) про закриття провадження у справі;
- 4) про порушення кримінальної справи про контрабанду».

Закон не передбачає можливості комбінування або об'єднання кількох видів постанов в одну, тобто не можна одночасно закрити провадження і застосувати стягнення, накласти стягнення і застосувати заходи впливу тощо.

Однак Митний кодекс України створює таку можливість, зокрема ст. 328 МКУ передбачає: «Адміністративні стягнення у вигляді попередження, штрафу можуть бути накладені не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при тривалому правопорушенні – два місяці з дня його виявлення ...

Предмети, зазначені у пункті 3 статті 322 цього Кодексу (*предмети порушення митних правил, транспортні засоби, що використовувалися для порушення митних правил тощо – прим. автора*), підлягають конфіскації незалежно від часу вчинення або виявлення порушення митних правил».

Створюється ситуація, коли строк для накладення стягнення може значно (практично необмежено) перевищувати строки притягнення до адміністративної відповідальності. І в практиці правозастосування так і відбувається. Зокрема, Пленум Верховного Суду України вказує: «Судам треба мати на увазі, що товари (предмети порушення митних правил), а також предмети зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування зазначених товарів від митного контролю, і транспортні засоби, які використовувалися для переміщення товарів через митний кордон України, підлягають конфіскації на підставі ч. 3 ст. 328 МКУ незалежно від часу вчинення або виявлення правопорушення, а відповідно до ч. 2 ст. 326 МКУ – незалежно від того, чи є ці товари і транспортні засоби власністю правопорушника» [5].

Аналізуючи окремі рішення судів у справах про порушення митних правил (за ст. 340 МКУ), слід відзначити, що у відповідних постановах суду досить чітко прослідковується одночасне винесення кількох видів постанов (об'єднання цих видів) в одному рішенні (постанові).

Так, постанова Київського районного суду м. Харкова від 22 грудня 2009 р. у справі № 3-7972/09/04 вказує:

«... Враховуючи, що строки притягнення ОСОБИ_1 до відповідальності за порушення митних правил закінчились, справа підлягає закриттю. Однак, враховуючи, що вказані строки не розповсюджуються на випадки застосування конфіскації предмета порушення митних правил, в даному випадку курток, що передбачена ст. 328 МК України, знаходжу вказаний предмет порушення митних правил таким, що підлягає конфіскації».

Керуючись ст. 247, 284 КУпАП, ст. 328, 340 МК України, Постановив: Справу про порушення митних правил відносно ОСОБИ_1 за ст. 340 МК України провадженням закрити.

Конфіскувати на користь держави безпосередній предмет порушення митних правил – куртки у кількості 17 штук на суму 8075 грн., що зберігаються на складі Харківської митниці» [6].

У постанові Виноградівського районного суду Закарпатської області від 13 серпня 2007 р. у справі № 3-4622/07 резолютивна частина викладена в наступній редакції:

«Адміністративну справу про притягнення до адмінвідповідальності ОСОБИ_1 за ст. 340 МК України – закрити за спливом строків накладення адмінстягнення.

Мобільні телефони іноземного виробництва «NOKIA 11101» в кількості 152 одиниці, які були предметами порушення митних правил – конфіскувати в прибуток держави» [7].

Дослідження більше сотні постанов судів про порушення митних правил показало, що в усіх рішеннях, які були прийняті після спливу термінів притягнення до відповідальності за відсутності підстав для звільнення від відповідальності, справу закривали і застосовували конфіскацію.

Складається ситуація, коли провадження закрито, але застосовано санкцію за правопорушення. Якщо провести аналогію з кримінальним судочинством та процесом, то прикладів закриття справи із застосуванням санкції статті Кримінального кодексу, навіть за рішенням суду, не існує.

Ситуація застосування конфіскації після спливу термінів притягнення до відповідальності суперечить самій логіці правового процесу. Закриття провадження у справі тягне за собою припинення будь-яких дій щодо подальшого притягнення особи до відповідальності. А застосування до особи стягнення у вигляді конфіскації предметів за порушення митних правил і є притягненням її до відповідальності. Окремі науковці для вирішення такої ситуації пропонують «в проекті нового Кодексу України про адміністративні правопорушення в статті, яка визначає терміни накладання адміністративних стягнень, слід передбачити можливість застосування конфіскації митними органами незалежно від часу скоєння контрабанди і порушення митних правил» [8, с. 73]. Вважаємо таку пропозицію необґрунтованою та недоцільною з наступних підстав.

Враховуючи те, що санкція ст. 340 МКУ передбачає штраф або конфіскацію предметів, складається ситуація, коли після спливу термінів притягнення до відповідальності суд вже не застосовує альтернативу. В його розпорядженні залишається тільки конфіскація. Таким чином, не виконуються вимоги ст. 33 КУпАП: «При накладенні стягнення враховуються характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність».

Крім того, ст. 23 КУпАП вказує: «Адміністративне стягнення є **мірою відповідальності** (виділено автором) і застосовується з

метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами».

Таким чином, застосування конфіскації є формою відповідальності після спливу строків притягнення до відповідальності, що саме по собі суперечить логіці законодавця. Крім того, у зв'язку з відсутністю можливості застосувати інше стягнення, крім конфіскації, ігноруються принципи співвідношення порушення і міри відповідальності.

Також слід вказати і на те, що митні органи, які певним чином зацікавлені у збільшенні надходжень до державного бюджету від їх діяльності, можуть свідомо затягувати оформлення та передачу матеріалів до суду. Тим більше, враховуючи відсутність реальних механізмів притягнення таких осіб до відповідальності за порушення зазначених строків.

Всі ці обставини не сприяють формуванню позитивного іміджу правоохоронної і судової системи в очах населення, виховання громадян в дусі законності і поваги до права, ігнорують принципи гуманізму в діяльності державних органів.

На підставі аналізу законодавства та практики застосування конфіскації як стягнення за порушення митних правил можна зробити наступні висновки. Необхідно прийняти зміни до Митного кодексу України, якими привести у відповідність до положень КУпАП норми, що регламентують застосування конфіскації як стягнення за порушення митних правил. Крім того, слід передбачити відповідальність посадових осіб митних органів за порушення строків оформлення та подачі матеріалів для прийняття рішення судом. Потрібно також виправити практику застосування судами конфіскації як виду стягнення за порушення митних правил шляхом внесення відповідних змін до Постанови Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. № 8 «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил».

Список літератури: 1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – С. 1122. 2. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 38–39. – Ст. 288. 3. Комзюк В. Т. Деякі проблемні питання застосування конфіскації предметів порушень митних правил / В. Т. Комзюк // Вісник Ун-ту внутр. справ. – 2000. – Спецвипуск. – С. 28–30. 4. Дусик А. В. Проведення у справах про порушення митних правил : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Дусик Алла Володимирівна. – Х., 2006. – 204 с. 5. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил : постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 черв. 2005 р. № 8. 6. Постанова Київського районного суду м. Харкова від 22 груд. 2009 р. у справі № 3-7972/09/04 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/7366858>. – Заголовок з

екрану. 7. Постанова Виноградівського районного суду Закарпатської області від 13 серп. 2007 р. у справі № 3-4622/07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/2958105>. – Заголовок з екрану. 8. Педешко А. І. Провадження у справах про порушення митних правил : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Педешко Анатолій Іванович. – Х., 2000. – 170 с.

Надійшла до редколегії 20.12.2009

УДК: 342.924:35.072.22(477)

В. І. Єремєєв

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Розглянуто сучасне законодавство України та проаналізовано нещодавні зміни до нього стосовно адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, визначено деякі проблемні питання його застосування та запропоновано шляхи їх вирішення.

***

Рассмотрено современное законодательство Украины и проанализированы недавние изменения к нему относительно административной ответственности за коррупционные правонарушения, определены некоторые проблемные вопросы его применения и предложены пути их решения.

***

Current legislation of Ukraine is researched; its recent changes concerning administrative liability for corrupt offences are analyzed. Some problems of its implementation are determined and ways of their solving are offered.

Корупція – це соціальне явище, яке бере витoki у далекому минулому та існує практично в усіх сучасних державах. Вона є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, вирішення якої є надзвичайно важливою справою. Можна стверджувати, що корупція як антисуспільне явище впливає на темпи розвитку економіки держави, владу та суспільство в цілому. Те, що декілька років тому здавалося неможливим, сьогодні стало реальністю, яка негативно впливає на всі сторони життя України.

Актуальність цієї статті зумовлюється загостренням проблеми поширення корупції в Україні, збільшенням різноманітності форм її проявів на сучасному етапі в процесі становлення і розвитку як економічної, так і політичної системи України, її впливом на економіку держави та соціальну сферу, а також необхідності посилення боротьби з цим протиправним явищем та наслідками, які воно викликає.

Встановлення адміністративної відповідальності за корупційне правопорушення є одним із суттєвих правових заходів протидії корупції в Україні, а тому існує необхідність аналізу теоретичних питань удосконалення адміністра-